

Зимовець О.А.,

викладач кафедри іноземних мов ЖДУ

Креативність як складова готовності педагога до інноваційної професійної діяльності.

*Потрібно бігти з усіх ніг тільки
щоб залишатись на місці.
Якщо хочеш потрапити в інше місце,
необхідно бігти вдвічі швидше.*

*Льюїс Керролл. Аліса в країні
чудес.*

Сучасний етап розвитку людства характеризується значним зростанням швидкості всіх процесів, які відбуваються в суспільстві, науці і техніці. Сьогодні неможливо отримати сталі знання і тримати їх в “замороженому стані” з впевненістю в те, що через 3-5 років вони не будуть безнадійно застарілими. Тому підготовка кадрів нової генерації, які зможуть орієнтуватись у цих змінах та швидко трансформувати свою діяльність відповідно до нових умов, є найголовнішим завданням педагогіки.

Відомий психолог А. Маслоу ще в 60-х роках вказував на відчуття зміни ритму історії. Він писав: “Життя рухається значно швидше, ніж коли-небудь. Подумайте, наприклад, про величезне прискорення накопичення фактів, знань, методик, винаходів, досягнень в технології... Це вимагає зміни нашого підходу до людини, до його відношення зі світом. Іншими словами, потрібен інший тип людини... – людини, здатної жити у світі, який постійно змінюється, ... який відчуває себе комфортно при змінах, якому зміни подобаються, який здатен на імпровізацію, на те, щоб впевнено і сміливо зустріти зовсім непередбачену ситуацію... Суспільство, яке зможе виховати таких людей, виживе, а суспільства, які з цим не впораються, загинуть”[1]. Масштабні соціальні зміни, які продовжують відбуватися і на початку XXI сторіччя, зумовлюють актуальність проблеми оновлення системи знань особистості.

Отже, перед педагогічною наукою постає складне завдання – виховати такий тип людини, якій би відчував “смак” до нового та відповідав вимогам сьогодення. Як зазначає дослідник в галузі інноватики І.М. Дичківська, “на сучасному етапі все очевиднішим стає те, що традиційна школа, орієнтована на передавання знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх нарощування, а значна частина знань, які освоюють діти, була здобута людством 200-400 років тому. Сучасна школа недостатньо розвиває здібності, необхідні їй випускникам для того, щоб самостійно самовизначитись у світі... Подолання кризи сучасної освіти можливе завдяки інтенсивному реформуванню її відповідно до вимог часу, у процесі формування принципово нової системи загальної освіти, яка поступово замінюватиме традиційну” [2:8]. Отже, ознакою сьогодення є тенденція до перегляду існуючої традиційної стратегії навчання та впровадження сучасних *інноваційних технологій*, здатних значно інтенсифікувати процес навчання та адаптувати його до нових умов.

На думку І.М. Дичківської, розвиток інноваційних процесів в освіті на сучасному етапі є об’єктивною закономірністю, що зумовлюється: інтенсивним розвитком інформаційних технологій у всіх сферах людського буття; оновленням змісту філософії сучасної освіти, центром якої став загальнолюдський цілісний аспект; гуманістично зорієнтованим характером взаємодії учасників навчально-виховного процесу; необхідністю підвищення рівня активності та відповідальності педагога за власну професійну діяльність, спрямовану на формування творчої особистості вихованця, готовності до сприйняття та активної діяльності у нових соціально-економічних умовах. У зв’язку з цим винятково важливого значення набуває інноваційна діяльність педагога. *Інноваційна педагогічна діяльність*, за її означенням, – це заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної

практики. Продуктами інноваційної педагогічної діяльності є нововведення, що позитивно змінюють систему освіти, визначають її розвиток і характеризується як нові чи вдосконалені [2: 247-248].

Але впровадження та здійснення інноваційних технологій в освіті неможливо без прагнення та вміння учасників педагогічного процесу бачити суперечності в існуючій системі та висувати свої ідеї, які б могли усунути ці суперечності та надати навчальному процесу нового змісту, тобто на першій план виходить здатність педагога до *креативної діяльності*.

На зв'язок інноваційних процесів з розвитком креативності вказують багато вчених, які досліджують цю проблему: І.М. Дичківська, О.Є. Остапчук, Д.В. Реут, А. Маслоу, О.В. Губенко та ін. Навіть у самому означенні креативності фігурують такі поняття як “нове”, “незвичне”, “нетрадиційне”, “інноваційне”. Так, академік І.А. Зязюн визначає *креативність* (від лат. *creatio* – творіння) як “здатність до творчості, спроможність генерувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем, швидко розв'язувати проблемні ситуації” [3:34]. За означенням дослідника в галузі діагностики креативних здібностей Т.А. Баришевої, креативність – це “інтегральна властивість особистості, творчий потенціал, творчі можливості людини, які проявляються в інноваційних перетвореннях у всіх сферах життя – мисленні, почуттях, спілкуванні, пізнанні, окремих видах діяльності тощо” [4:122]. Отже бачимо, що спільними ознаками як креативної так і інноваційної діяльності є прагнення до створення чогось нового, відмінного від традиційного, зміну кута зору на явища навколишньої дійсності, зокрема на навчально-виховний процес. Однак, інноваційність є ширшим поняттям по відношенню до креативності. Можна стверджувати, що креативність є необхідною, хоча і не єдиною, умовою здійснення інноваційної педагогічної діяльності.

Так І.М. Дичківська, аналізуючи *структуру готовності до інноваційної педагогічної діяльності*, виділяє такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, креативний та рефлексивний. Мотиваційний компонент

виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій та їх ролі у розв'язанні актуальних проблем педагогічної освіти. Когнітивний компонент об'єднує сукупність знань педагога про суть і специфіку інноваційних педагогічних технологій, їх види та ознаки, а також комплекс умінь і навичок із застосування інноваційних педагогічних технологій у структурі власної професійної діяльності. *Креативний компонент* реалізується в оригінальному розв'язанні педагогічних завдань, імпровізації, експромті. Його важливість породжена творчим характером інноваційної діяльності. Ознаками креативності є здатність до створення нового, нетрадиційний підхід до організації навчально-виховного процесу, вміння творчо вирішувати будь-які професійні проблеми, взаємодіяти з вихованцями, колегами, батьками дітей, вміння розвивати креативність дітей, що втілювалося б у їх поведінці. Креативний компонент готовності до інноваційної діяльності виявляється через відкритість щодо педагогічних інновацій, гнучкість, критичність мислення, творчу уяву. І, на кінець, рефлексивний компонент характеризує пізнання й аналіз педагогом явищ власної свідомості та діяльності та реалізується через такі рефлексивні процеси, як саморозуміння й розуміння іншого, самооцінювання й оцінювання іншого, самоінтерпретація й інтерпретація іншого [2: 282-285].

Цікавими є дослідження О.Є. Остапчук, яка аналізує сутність *інноваційних педагогічних систем*, і які, на її думку, базуються саме на феномені креативності, оскільки продуктом функціонування інноваційної системи є в прикладному розумінні новітні ідеї та оригінальний досвід, в загальнофілософському – механізм створення нових обмежень замість наявних. Розбудова інноваційної педагогічної системи передбачає формування її інноваційного потенціалу, який включає три складові: креативну, інтелектуальну та духовну, між якими існують складні діалектичні взаємозв'язки. При цьому *креативна складова* є творчою основою інноваційного потенціалу і відповідає за ефективність розвитку системи. Тому інноваційність виявляється тим більше, чим значніший прояв

креативної складової [5:4]. Разом з цим дослідник вказує, що інноваційність – це передусім проблема продукту творчої діяльності, який не завжди є суттєвим в креативній діяльності. Для креативного акту принциповим стає творчий пошук, самовираження, оригінальність, що не завжди мотивуються цілями кінцевого результату. Таким чином, “продуктивність” процесів не є принциповою характеристикою креативного акту, але є ключовою для інноваційних процесів. Креативна складова відповідає за оновлення педагогічного процесу, створення “споживного середовища”, зростання енергії та ініціативи всіх його учасників. Завдяки креативному потенціалу інноваційні педагогічні системи спроможні вирішувати масові проблеми, які не вдається звести до алгоритмічної чи методичної проблеми. Інтелектуальна і креативна складова інноваційності дуже тісно пов’язані між собою. Так, інтелектуальний потенціал через інформаційні потоки управляє значенням подій для конкретного суб’єкта. І навпаки, креативність індивіда впливає на відображення об’єктів, суб’єктів і подій в інформаційному просторі, під час передачі та прийому інформаційних потоків. В умовах інноваційної діяльності суб’єкту не можна нав’язати конкретне знання, можна лише зацікавити і таким чином включити в процес активного опанування новітньої інформації. Інтелектуальний потенціал, таким чином, – об’єктивний, а креативний – суб’єктивний, проектний. Але обидві вищезгадані складові інноваційної діяльності не зможуть функціонувати без духовної основи, тому що саме духовна складова безпосередньо відповідає за формування особистості, стимулює свідомість до творчості в різних проявах, закладає в неї відчуття відповідальності, дозволяє зберегти, розвивати і транслювати духовну спадщину, отже інноваційне рішення набуває більшої життєвої спроможності на духовних засадах. Тобто, креативізм виступає вектором проектування майбутнього, а відтак життєвих перспектив і духовних станів людини. У цьому, на її думку, чи не найголовніший взаємозв’язок креативного і духовного [5: 4-6].

Із зазначеного вище можна зробити висновок, що креативність є невід'ємною частиною того “іншого типу людини”, про яку писав А. Маслоу, – людини-новатора, людини-творця і людини високодуховної, здатної перетворювати дійсність на благо суспільства, вдосконалювати себе і служити стимулом для самовдосконалення інших. Але креативність для педагога має особливе значення, оскільки продуктом його креативної діяльності завжди залишається розвиток особистості учня, і від особистості вихователя, його здатності творчо і нестандартно сприймати навколишній світ та реалізовувати це світосприйняття у власній педагогічній діяльності залежить рівень сформованості відповідних якостей його вихованця. Тож, завдання вищого педагогічного навчального закладу – створити умови для формування та розвитку креативних якостей кожного студента, які є невід'ємною складовою його готовності до майбутньої інноваційної професійної діяльності. Проблемі формування креативності майбутніх вчителів у навчальному процесі будуть присвячені наші подальші дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы. М.: Смысл, 1999.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. — К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
3. Педагогічна майстерність: Підручник /І. Я. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. Я. Зязюна. 2-ге вид., допов. і перероб. — К.: Вища шк., 2004. — 422с.
4. Креативный ребенок: Диагностика и развитие творческих способностей. — Ростов н/Д: Феникс, 2004. — 416 с.
5. Остапчук О. Методологія інноваційних процесів – крок до розуміння сутності // Рідна школа. – 2004. – № 11. – С. 3-6.